ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-5

Qonunchilik palatasini shakllanishi

Toshkent Davlat Transport universiteti
Yurisprudensiya kafedrasi
Nurmahammatov Shohzod Komiljon o‘g‘li

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasining shakllanish jarayonini, uning tuzilishi va funksiyalarini globallashuv sharoitida tahlil qiladi. Qonunchilik palatasining saylov jarayoni, deputatlarning vakolatlari va uning mamlakat siyosiy tizimidagi o‘rni O‘zbekiston misolida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, globallashuv sharoitida Qonunchilik palatasining xalqaro hamkorlik va milliy manfaatlarni himoya qilishdagi roli yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Qonunchilik palatasi, Oliy Majlis, saylov jarayoni, siyosiy partiyalar, globallashuv, O‘zbekiston, milliy qonunchilik, xalqaro hamkorlik.

Abstract: This article analyzes the formation process, structure, and functions of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan in the context of globalization. The electoral process of the Legislative Chamber, the powers of deputies, and its role in the country's political system are examined using Uzbekistan as a case study. Additionally, the article highlights the role of the Legislative Chamber in international cooperation and the protection of national interests in the context of globalization.

Keywords: Legislative Chamber, Oliy Majlis, electoral process, political parties, globalization, Uzbekistan, national legislation, international cooperation.

Аннотация: В данной статье анализируется процесс формирования Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, ее структура и функции в условиях глобализации. Избирательный процесс в Законодательную палату, полномочия депутатов и ее роль в политической системе страны рассматриваются на примере Узбекистана. Также освещается роль Законодательной палаты в международном сотрудничестве и защите национальных интересов в условиях глобализации.

Ключевые слова: Законодательная палата, Олий Мажлис, избирательный процесс, политические партии, глобализация, Узбекистан, национальное законодательство, международное сотрудничество.

Kirish: O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi mamlakatning eng yuqori qonun chiqaruvchi organi bo‘lib, uning Qonunchilik palatasi qonunchilik faoliyatining asosiy markazi hisoblanadi. Qonunchilik palatasining shakllanishi O‘zbekistonning demokratik islohotlari va globallashuv jarayonlariga moslashishning muhim ko‘rinishi sifatida alohida ahamiyatga ega. Ushbu maqola Qonunchilik palatasining tuzilishi, shakllanish jarayoni va globallashuv sharoitidagi rolini O‘zbekiston misolida tahlil qiladi.

Asosiy qism: Qonunchilik palatasining tuzilishi va shakllanish jarayoni:

O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi ikki palatali parlament bo‘lib, uning pastki palatasi Qonunchilik palatasi deb ataladi. Qonunchilik palatasi 150 nafar deputatdan iborat bo‘lib, ular O‘zbekiston Respublikasi fuqarolari tomonidan umumiy, teng, bevosita va yashirin saylov yo‘li bilan besh yil muddatga saylanadi. Saylov jarayoni O‘zbekiston Respublikasi Saylov kodeksiga muvofiq tashkil etiladi. Har bir saylov okrugi bo‘yicha bitta deputat saylanadi, bu esa mamlakatning barcha hududlarini teng vakillik qilish imkonini beradi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-5

O‘zbekiston qonunchiligiga ko‘ra, Qonunchilik palatasiga faqat siyosiy partiyalar tomonidan ko‘rsatilgan nomzodlar saylanishi mumkin, ya’ni mustaqil nomzodlar saylovda ishtirok eta olmaydi. Hozirda Qonunchilik palatasida quyidagi beshta siyosiy partiya vakillari faoliyat yuritadi:

- **O‘zbekiston Liberal-demokratik partiyasi (O‘zLiDeP)** – iqtisodiy islohotlar va erkin bozor tamoyillarini qo‘llab-quvvatlaydi.
- **“Milliy tiklanish” demokratik partiyasi** – milliy qadriyatlar va madaniy o‘zlikni himoya qilishga e’tibor beradi.
- **Xalq demokratik partiyasi (XDP)** – ijtimoiy adolat va aholining kam ta’minlangan qatlamlarini qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirilgan.
- **“Adolat” sotsial-demokratik partiyasi** – sotsial-demokratik tamoyillar asosida qonunchilik tashabbuslarini ilgari suradi.
- **O‘zbekiston Ekologik partiyasi** – ekologik muammolar va barqaror rivojlanishga qaratilgan.

Har bir partiya Qonunchilik palatasida o‘z fraktsiyasini tashkil qiladi va qonun loyihalarini muhokama qilishda faol ishtirok etadi. Deputatlarning asosiy vazifasi qonun loyihalarini ishlab chiqish, muhokama qilish va qabul qilish bo‘lib, ular mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va xalqaro majburiyatlariga mos keluvchi qonunchilikni shakllantiradi.

Saylov jarayoni va uning xususiyatlari

Qonunchilik palatasi deputatlari har besh yilda bir marta o‘tkaziladigan umumiy saylovlar orqali saylanadi. So‘nggi saylovlar 2019-yilda bo‘lib o‘tgan bo‘lib, keyingi saylovlar 2024-yilda tashkil etilgan. Saylov jarayoni Markaziy saylov komissiyasi (MSK) tomonidan nazorat qilinadi va xalqaro kuzatuvchilar tomonidan monitoring qilinadi. Saylovlarda faqat ro‘yxatdan o‘tgan siyosiy partiyalar ishtirok etadi, bu esa siyosiy raqobatni ma’lum darajada cheklaydi, lekin mamlakatning barqaror siyosiy tizimini ta’minlashga xizmat qiladi.

Saylov okrugi bo‘yicha nomzodlar ko‘p ovoz olganlik tamoyiliga asoslangan holda saylanadi. Saylov jarayonida partiyalar o‘z dasturlarini targ‘ib qiladi, bu dasturlarda iqtisodiy islohotlar, ijtimoiy himoya, ekologik barqarorlik va xalqaro hamkorlik kabi masalalar muhim o‘rin tutadi. Saylovlardan so‘ng Qonunchilik palatasi o‘z faoliyatini boshlaydi va qonun loyihalarini ko‘rib chiqish, byudjetni tasdiqlash va hukumat faoliyatini nazorat qilish kabi vazifalarni bajaradi.

Globallashuv sharoitida Qonunchilik palatasining roli

Globallashuv O‘zbekistonning siyosiy va iqtisodiy hayotiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Qonunchilik palatasi global jarayonlarga moslashishda muhim rol o‘ynaydi:

1. **Xalqaro qonunchilikni moslashtirish**: Qonunchilik palatasi O‘zbekistonning xalqaro tashkilotlar, masalan, Jahon savdo tashkiloti (JST), BMT yoki Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (SHT) bilan hamkorligiga mos keluvchi qonunlarni qabul qiladi. Masalan, JST a’zoligiga tayyorgarlik doirasida savdo qoidalarini soddalashtirish va xorijiy investitsiyalarni himoya qilishga qaratilgan qonunlar ishlab chiqilmoqda.
2. **Iqtisodiy integratsiya**: O‘zbekistonning global iqtisodiy bozorga integratsiyalashuvi Qonunchilik palatasining faoliyatida muhim o‘rin tutadi. Masalan, erkin iqtisodiy zonalar tashkil etish, kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan qonunlar qabul qilinmoqda.
3. **Ekologik muammolar**: Orol dengizi inqirozi va iqlim o‘zgarishi kabi global ekologik muammolarga qarshi kurashda Qonunchilik palatasi xalqaro hamkorlikni mustahkamlashga qaratilgan qonunchilikni ishlab chiqadi. O‘zbekiston Ekologik partiyasi bu jarayonda faol ishtirok etib, barqaror rivojlanish maqsadlarini targ‘ib qiladi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-5

4. **Milliy manfaatlarni himoya qilish**: Qonunchilik palatasi global jarayonlarda O‘zbekistonning suvereniteti va iqtisodiy manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi. Masalan, energetika sohasida xalqaro loyihalar (masalan, gaz quvurlari yoki qayta tiklanadigan energiya) bo‘yicha qonunlar milliy manfaatlarga mos ravishda ishlab chiqiladi.

Muhokama

Qonunchilik palatasining shakllanishi va uning globallashuv sharoitidagi roli O‘zbekistonning siyosiy tizimining o‘ziga xos xususiyatlarini aks ettiradi. O‘zbekistonda siyosiy partiyalar asosan Prezident ma’muriyatining strategik yo‘nalishlarini qo‘llab-quvvatlaydi, bu esa Qonunchilik palatasining faoliyatida yagona siyosiy yo‘nalishni ta’minlaydi. Biroq, bu holat siyosiy raqobatni cheklashi va turli xil yondashuvlarning parlamentda to‘liq aks etishiga to‘sqinlik qilishi mumkin.

Globallashuv sharoitida Qonunchilik palatasi oldida turgan asosiy muammolardan biri global va mahalliy manfaatlar o‘rtasidagi muvozanatni saqlashdir. Masalan, iqtisodiy liberallashuv va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish milliy iqtisodiyot uchun foydali bo‘lsa-da, ijtimoiy tengsizlikni kuchaytirishi yoki mahalliy ishlab chiqaruvchilarga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli, Qonunchilik palatasi qonun loyihalarini ishlab chiqishda aholining turli qatlamlari manfaatlarini hisobga olishi zarur.

Bundan tashqari, O‘zbekistonning xalqaro integratsiyasi kuchayishi Qonunchilik palatasidan yanada faol xalqaro hamkorlikni talab qilmoqda. Masalan, Turk Davlatlari Tashkiloti yoki SHT doirasidagi loyihalar parlamentlararo muloqotni kuchaytirish va qonunchilikni xalqaro standartlarga moslashtirishni talab qiladi. Bu jarayonda Qonunchilik palatasi nafaqat qonun chiqaruvchi organ, balki xalqaro diplomatiyada muhim ishtirokchi sifatida ham harakat qiladi.

Qonunchilik palatasining ekologik masalalarda faolligi, xususan, Aral dengizi muammosini xalqaro miqyosda ko‘tarishdagi roli ijobiy baholanadi. Ammo global iqlim o‘zgarishi masalalarida yanada kengroq yondashuv talab etiladi, chunki O‘zbekiston iqtisodiyoti hali ham resurslarga bog‘liq bo‘lib qolmoqda. Qonunchilik palatasi barqaror rivojlanish maqsadlarini milliy qonunchilikka integratsiyalashda faolroq bo‘lishi kerak.

Xulosa

O‘zbekiston Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi mamlakatning qonunchilik tizimining asosiy instituti sifatida globallashuv sharoitida muhim rol o‘ynaydi. Uning shakllanishi demokratik saylov jarayonlari va siyosiy partiyalar faoliyati orqali amalga oshiriladi. Qonunchilik palatasi milliy manfaatlarni himoya qilish, xalqaro hamkorlikni mustahkamlash va global muammolarga yechim topishda faol ishtirok etadi. Globallashuvning murakkab sharoitlarida Qonunchilik palatasi O‘zbekistonning iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik rivojlanishini ta’minlashda muhim ko‘prik vazifasini bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (2023-yilda so‘nggi tahrir). Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi.

2. O‘zbekiston Respublikasining Saylov to‘g‘risidagi qonuni (Saylov kodeksi). (2019-yilda so‘nggi tahrir). Toshkent: Adolat nashriyoti.

3. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasining rasmiy sayti. (2025). URL: https://parliament.gov.uz/uz (oxirgi kirish: 2025-yil, 20-may).

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

4. “O‘zbekiston Respublikasida siyosiy partiyalar to‘g‘risida”gi qonun. (2019-yilda so‘nggi tahrir). Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi.

5. Markaziy saylov komissiyasi hisobotlari. (2024). Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi.

6. Xalqaro tashkilotlarning O‘zbekiston saylov jarayonlari bo‘yicha hisobotlari. (2019–2024). Yevropada xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti (OSCE/ODIHR).